

**AZ OSZTRÁK-MAGYAR
HADIFLOTTA
AZ ELSŐ
VILÁGHÁBORÚBAN**

ÖSSZEÁLLÍTOTTA:

VEPERDI ANDRÁS

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés

Jellemző adatok ismertetése

Az osztrák-magyar Haditengerészetnél alkalmazott lövegek

Földrajzi nevek

Források

Csatahajók

Cirkálók

Torpedóhajók

Rombolók

Torpedónaszádok

Tengeralattjárók

Aknatelepítők

Aknakeresők

Segéd-, kísérőhajók és tengeralattjáró-elhárító hajók

Ágyúnaszádok és monitorok, Lagúna Flottilla

Bázis- és javítóhajók

Lakóhajók

Olaj- és szénszállítók

Vízszállítók

Lőszer-, áru-, utánpótlás- és csapatszállító hajók

A Haditengerészet által kibérelt hajók

A Hadsereg által behívott vagy kibérelt hajók

Kórházhajók

Mentőhajók és vontatók

Haditengerészeti jachtok

Kikötői védőhajók

Fekete-tengeren hadiszolgálatra behívott o-m. kereskedelmi hajók

A háború kitörésekor ellenséges kézbe került, vagy semleges vizeken maradt o-m.
gőzhajók

Hajótestek

Az o-m. haditengerészeti erők csoportosítása az I. Világháború kitörésekor

Kronológia

Az osztrák-magyar hadihajók sorsa a háború után

BEVEZETÉS

Az elmúlt húsz év során több magyar nyelvű ismeretterjesztő könyv és tudományos értékű tanulmány is megjelent az Osztrák-Magyar Monarchia Haditengerészetéről, melyek igazából hiánypótlónak számítanak. Az ilyen kontinentális országokban, mint Ausztria és Magyarország, a legtöbb ember már nem is nagyon tudja, hogy valamikor a Monarchia tengeri hatalomnak számított. Ha nem is tartozott a legnagyobbak közé, de a maga idejében ott volt az első nyolc között. Az akkori hatalmi státusz megkövetelte a hadiflotta fenntartását, és a Monarchia az anyagi lehetőségeihez képest ki is építette a flottáját. Ez azonban a többi nagyhatalommal ellentétben nem a hódítást és a gyarmatok megszerzését, illetve megtartását, hanem kizárólag partjai és a kereskedelmi hajózásának védelmét szolgálta. Persze ez abból is következett, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia földrajzi és politikai helyzetéből adódóan kimaradt a gyarmatok megszerzéséért folytatott versenyfutásból.

A osztrák-magyar cs. és kir. Flotta 1918. október 31-én a vesztes háború végén megszűnt létezni, és a hajókat a győztes Entente Hatalmak felosztották egymás között úgy, hogy némi morzsát még az utódállamoknak is juttattak.

A cs. és kir. Flotta emléke azonban fennmaradt, főként addig, amíg a Flotta személyi állományának zöme is életben volt. A két Világháború között a cs. és kir. Haditengerészeiről szép számmal jelentek meg visszaemlékezések és könyvek, főként Ausztriában, de Magyarországon is.

A II. Világháborút követően ezt már csak Ausztriáról mondhatjuk el, hiszen nálunk a hivatalos történet szemlélet és oktatás bizonyos politikai megfontolásokból szinte minden erővel azon igyekezett, hogy az I. Világháború eseményeit csak a lehető legkisebb mértékben ismertesse a felnövekvő nemzedékekkel. Kijelenthetjük, hogy az osztrák-magyar haditengerészetet nálunk, a kis számú érdeklődőt, valamint a történészeket kivéve, szinte alig ismeri valaki. Az I. Világháború okainak és igazságosságának, vagy igazságtalanságának kiderítése természetesen a történészekre tartozik, de azt ne feledjük, hogy egy nemzetnek ismernie kell a múltját, bármilyen is legyen az. Ez szerves része a jól felfogott nemzettudatnak. Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy az 1914 – 1918 közötti világméretű konfliktusból a mi nagyapáink és dédapáink, ha akarták, ha nem, tevékenyen kivették a részüket. Ennek a hatalmas embervesztéseket és rengeteg szenvedést okozó háborúnak egyik szelete volt a tengeri hadviselés, melyben a Monarchia szempontjából nem kis szerepet játszott az osztrák-magyar hadiflotta. Megérdemli tehát, hogy minél többen megismerjék az összetételét és küzdelmeit. Német nyelven megjelentek már olyan művek, melyek a kezdetektől tárgyalják az osztrák, majd a cs. kir, később a cs. és kir. Flotta kialakulását, de itt, különböző okok miatt meg kell elégednünk az I. Világháborúban betöltött szerepének ismertetésével.

Az utóbbi időkben, amint azt már a bevezető elején jeleztem, egyre több magyar nyelvű könyv és tanulmány foglalkozik a témával, sőt van olyan egyetem, ahol hivatalos kurzusként a Császári és Királyi Flotta története is felvehető.

Ez a munka a cs. és kir. Hajóhad egységeit, azok adatait és pályafutását tartalmazza, illetve a hajók háborús tevékenységét foglalja különböző források alapján időrendi sorrendbe. Véleményem szerint azonban a kronológiában szereplő hajók ismerete megköveteli, hogy részletesen felsoroljuk a Flotta egységeit a háború kitörésétől egészen az összeomlásig, sőt még azokat a hajókat is, amelyek építését a háború során, az osztrák és magyar hajótervező szakemberek a tapasztalatokat figyelembe véve tervezték.

Ebből adódóan az első részben megtalálhatók a hajók és adataik annak ellenére, hogy az olvasó ezeket már az említett kiadványokból több helyről is megismerhette. A többlet talán annyi, hogy itt az adatok bővebbek, és a különböző kiségitő és segédhajók, valamint a hadiszolgálatra behívott, vagy bérbevett kereskedelmi hajók is szerepelnek. Ezenkívül a hajók adatai után következő rövid felsorolásban megtalálható az egyes egységek élettörténete is. Ez magyar nyelven ilyen összefoglaló jelleggel még nem került kiadásra. Vonatkozik ez még az I. Világháború alatt már csak leszerelt hajótestként szereplő, és raktár-, lakó- illetve kiképzőhajóként működő elavult hajókra is, mert ne feledkezzünk meg arról, hogy a XIX. század második felétől ezek a hajók voltak azok, amelyek távolabbi vidékeken is megismertették az osztrák-magyar hadilobogót, elősegítették a különböző kereskedelmi hajójáratok megindítását, végül nem utolsó sorban természettudományos és földrajzi kutatásokat is végeztek. Megérdemlik tehát, hogy részletesebben is megismerjük a pályafutásukat.

A munkából azonban teljes mértékben hiányoznak az egyes hadiesemények részletes, esetenként párbeszédes leírásai, hiszen nem ez volt a cél, mivel ezeket sokkal szakavatottabb emberek már közreadták.

A háborús tevékenységet időrendben ismertető részben egy-egy mondat erejéig megjelennek a Világháború nagyobb politikai és háborús eseményei, főként azok, amelyek az adriai és a földközi-tengeri harccselekményekre is hatással bírtak. Részletesen szerepelnek a Földközi-tengeren odavesztett szövetséges hajók, hiszen ezek kisebb részét az osztrák-magyar tengeralattjárók, míg egy nagyobb hányadát az Adriáról, osztrák-magyar bázisokról, eleinte osztrák-magyar hadilobogó alatt operáló német tengeralattjárók süllyesztették el.

Az adatok gyűjtésénél sokszor előfordult, hogy a különböző magyar, német és angol nyelvű forrásmunkákban egymásnak ellentmondó részadatok szerepelnek (melyek egy nagy hányada sajnos sajtóhiba), így az ilyen esetekben hosszas mérlegelés után a legvalószínűbbeket vettem át. Hibák minden bizonnyal így is előfordulnak, amiért előre is elnézést kérek.

A hajók felsorolása előtt célszerű ismertetni a hajók jellemző adatait és azok tartalmát.

<u>Vízkeszorítás:</u>	Hadihajóknál metrikus tonnában.
<u>Hajótér:</u>	Gross Registered Ton (GRT, vagy grt), Nett Registered Ton (NRT vagy nrt) 1 regiszter tonna = 2,83 m ³ A gross registered tonnatartalom (grt) a kereskedelmi hajóknál szerepel.
<u>Méretek:</u>	Méterben (m), hosszúság a vízvonalon (vv), a függéyek közötti hosszúság (pp), legnagyobb hosszúság (lh). Szélesség a legnagyobb, a merülés ahol más adat nem ismert, akkor a legnagyobb.
<u>Hajtómű:</u>	Kazánok; a különálló csavartengelyeket meghajtó gép berendezések száma; illetve a turbina-meghajtású hajóknál a csavartengelyek száma, a gép berendezés típusa; lóerő; legnagyobb sebesség csomóban (cs, 1 csomó = 1 tengeri mérföld/óra). A tengeralattjáróknál az első adat a felszínre, a második a víz alatti tartózkodásra vonatkozik. Ennél a résznél a következő rövidítések szerepelnek: ILE = a dugattyús, illetve a háromfokozatú gőzgépek indikált lóereje NLE =névleges lóerő TLE = gőzturbinák és elektromotorok tengelyen leadott lóereje BLE = fékpadon mért lóerő, belsőégésű motoroknál
<u>Hatótávolság:</u>	Tengeri mérföldekben (tmf, 1 tmf = 1853 m) az adott sebességnél. A tengeralattjárók esetében a felszíni és a víz alatti hatótávolságot jelző adatok a vonatkozó sebességekre értendők.
<u>Páncélvédetség:</u>	A meghatározott részek maximális páncélvastagsága milliméterekben.
<u>Fegyverzet:</u>	A háború alatt meglévő lövegek, gépágyúk, torpedóvető csövek (TCS) és aknák. Az esetlegesen létező és a partra kivihető lövegek nincsenek mindenhol felsorolva. Minden löveg kaliberét cm-ben adjuk meg, a csőhosszúságot (L) pedig kaliberekben. Az osztrák haditengerészeti lövegek további adatai a következő oldalon találhatók.
<u>Építők:</u>	A könyvben a következő rövidítések találhatók: Arsenal: Polai Haditengerészeti Szertár Arsenal Lloyd: Osztrák Lloyd Hajógyár, Trieszt CNT: Trieszti Haditengerészeti Hajójavító, Monfalcone CNT Pola: A CNT-t 1916-ban Monfalconéból Polába evakuálták, ahol folytatódott a tengeralattjárók építése. Da Bud: Ganz és Danubius AG, Budapest (a volt H. Schölichen Hajógyár) Da Fi: Ganz és Danubius Hajógyár, Bergudi, Fiume Da PR: Ganz és Danubius Hajógyár, Porto Ré (ma Krajlevica) Lussinpiccolo: Marco U. Martinolich, Lussinpiccolo (ma Mali Losinj) STT: Stabilimento Tecnico Triestino, Trieste (1916-tól 1918-ig Austria – Werft néven szerepel)

Az osztrák-magyar haditengerészetnél alkalmazott lövegek

Kaliber cm-ben, és hosszúság kaliberben	Gyártó	A rendszerezés éve	Csőtorkolati seb. m/sec	A löveg súlya metr. tonnában	A lövedék súlya kg-ban.	Maximális lőtávolság méterben
35 cm / L 45	Skoda	1916.	820	74,0	635	31 500
30,5 cm / L 45	Skoda	1908.	800	54,3	450	20 000
24 cm / L 45	Skoda	1909.	800	27,5	215	-
24 cm / L 40	Skoda	1901.	705	28,25	229	16 400
24 cm / L 40	Krupp	1897.	725	30,7	215	-
24 cm / L 40	Krupp	1894.	690	28,3	215	-
19 cm / L 42	Skoda	1903.	800	12,3	97	-
19 cm / L 35	Skoda	A gyártása 1918-ban kezdődött.				
15 cm / L 50	Skoda	1910.	880	6,3	45,5	17 000
15 cm / L 40	Skoda	1900.	700	4,35	45,5	10 000
15 cm / L 40	Krupp	1890.	690	4,5	45,5	-
15 cm / L 35	Krupp	1886.	650	3,8	45,5	-
12 cm / L 45	Skoda	1914.	800	3,05	23,8	15 000
12 cm / L 40	Skoda	1898.	700	2,14	23,8	12 000
12 cm / L 35, (tenge- ralattjáróra)	Skoda	A gyártása 1918-ban megkezdődött, de nem készült el.				
12 cm / L 35	Skoda	1904.	675	1,95	23,8	10 000
112 cm / L 35 Légvéd. (nagy te.alattjárókra)	Skoda	Tervezett gyártmány.				
12 cm / L 10 (tarack, dunai monitorokra)	Skoda	1910.	300	0,38	20,0	6 200
10 cm / L 50	Skoda	1911.	900	2,0	13,8	15 000
10 cm / L 50	Skoda	1909.	880	2,02	13,8	-
10 cm / L 35 Légvéd.	Skoda	A gyártása 1917-ben elkezdődött, de nem készült el.				
9 cm / L 45	Skoda	1914.	840	1,18	10,2	-
9 cm / L 45 Légvéd.	Skoda	1914.	780	1,2	10,2	12 300
9 cm / L 35 Légvéd.	Skoda	1918.	700	-	10,2	7 300
7,5 cm / L 30 Légvéd.	Skoda	1916.	600	0,49	6,0	6 000
7 cm / L 50	Skoda	1911.	830	0,52	4,5	8 000
7 cm / L 50 Légvéd.	Skoda	1915.	830	0,52	4,5	8 000
7 cm / L 45	Skoda	1900.	730	0,545	5,0	6 500
7 cm / L 45	Skoda	1909.	900	0,52	5,0	8 000
7 cm / L 45 Légvéd.	Skoda	1909/15.	725	0,55	5,0	5 000
7 cm / L 30	Skoda	1910.	550	0,24	4,0	-
7 cm / L 30 Légvéd.	Skoda	1910/14.	550	0,24	4,0	-
7 cm / L 26	Skoda	1915.	480	0,22	5,3	-
7 cm / L 18	Skoda	1895.	320	0,1	4,0	-
4,7 cm / L 44	Skoda	1914.	850	0,27	1,5	4 000
4,7 cm / L 44	Skoda	1897.	710	0,26	1,5	-
4,7 cm / L 33	Skoda	1890.	560	0,13	1,1	-
3,7 cm / L 23	Skoda	1887.	430	0,033	0,45	-

Megjegyzés: Az angol nyelvű szakirodalom a 7 cm-es lövegeket általában 6,6 cm-eseknek fogadja el.

FÖLDRAJZI NEVEK

A szövegben a földrajzi nevek a korabeli, főképpen olasz, formájukban szerepelnek. Éppen ezért célszerű a régi elnevezések mellett megadni azok mai neveit.

Korabeli, főként olasz elnevezések	Mai, horvát, albán és montenegrói nevek.
Abbázia	Opatija
Alessio	Lezhë / Letha
Antivari	Bar
Arbe	Rab
Arsa	Arza; Miriste
Bergudi	Brgud
Bocche di Cattaro (Cattarói-öböl)	Boka Kotorska
Brazza	Brač
Buccari	Bakar
Budua	Budva
Castelnuovo	Herceg-Novi
Cattaro	Kotor
Cherso	Cres
Cirkvenica	Cirkvenica
Città Nuova	Novigrad
Cittavecchia	Starigrad
Curzola	Korčula
Dulcigno	Ulcinj
Durazzo	Durrës
Fano – sziget	Othoni (görög)
Fiume	Rijeka
Gorizia	Gorice
Gravosa	Gruž
Incoronata (– szigetek)	Kornati (- szigetek)
Kroja	Krujë
Lacroma	Lokrum
Lagosta	Lastovo
Lessina	Hvar
Linguetta Fok	Kepi I Gjuhëzes
Lissa	Vis
Lussin	Losinj
Lussingrande	Veli Lošinj
Lussinpiccolo	Mali Lošinj
Macarsca	Makarska
Meleda	Mljet
Opicina	Opsina
Pago	Pag
Parenzo	Poreč
Pelagosa	Palagruža
Pola	Pula

Porto R�	Krajlevica
Porto Rose	Portoro�
Quarnero	Kvarner
Quarnerolo	Kvarneri�
Ragusa	Dubrovnik
Rodoni Fok	Sqepi i Sk�nderbeut
Rovigno	Rovinj
Sabbioncello	Peljesac
San Giovanni di Medua	Sh�ngjin
Santo Stefano	Sveti Stefan
Sebenico	�ibenik
Segna	Senj
Scutari	Shkod�r / Shkodra
Spalato	Split
Tajer	Tela��ica
Teodo	Tivat
Trieste (Trieszt)	Trst
Valona	Vlor�
Veglia	Krk
Zara	Zadar

A sz razf ldi hader  tevékenység nél eml tett f ldrajzi helyek elhelyezked se:

Arangjelovac	Szerbia
Avlovac	Szerbia
Belgr�d	Szerbia
Berut	Alb�nia
Bileca	Bosznia-Hercegovina
Krajova	Rom�nia
Doiran	Alb�nia
Dulcigno	Montenegr�
Elbasan	Alb�nia
Foca	Bosnia-Hercegovina
Gorizia, G�rz	Olaszorsz�g
Krakk�	Gal�cia
Kraljevo	Szerbia
Kroja	Alb�nia
Krusevac	Szerbia
Mitrowitz	Alb�nia
Nis	Szerbia
Plevlje	Montenegr�
Pristina	Szerbia
Prizrend	Alb�nia
Przemysl	Gal�cia
Sabac	Szerbia
Szarajev�	Bosznia-Hercegovina
Szkopje	Szerbia

Szkutari
Tirana
Trebinje
Valjevo
Vranja Gora

Albánia
Albánia
Bosznia-Hercegovina
Szerbia
Montenegró

Források:

- Aichelburg, Wladimir: Von Abbodanza bis Zrinyi, Neuer Wissenschaftlicher Verlag GmbH
WIEN – Graz, 2002
- ALMANACH für die k.u.k. KRIEGSMARINE 1905
- ALMANACH für die k.u.k. KRIEGSMARINE 1909
- ALMANACH für die k.u.k. KRIEGSMARINE 1913
- ALMANACH für die k.u.k. KRIEGSMARINE 1917
- Dr. Bak József, Dr. Csonkaréti Károly, Lévay Gábor, Sárhidai Gyula: HADIHAJÓK, Zrínyi
Katonai Kiadó, Budapest, 1984
- Balogh Tamás – Csepregi Oszkár: A SZENT ISTVÁN CSATAHAJÓ, General Press, évszám
nélkül
- Bernard Fitzsimmons: WARSHIPS of the First World War. Phoebus London, 1973 BPC
Publishing Ltd.
- Dr. Bozók Dezső cs. és kir. sorhajóorvos: KÉT ÉV KELETÁZSIÁBAN, Nagyvárad.
Sonnenfeld Adolf, 1911.
- Csonkaréti Károly: HORTHY A TENGERÉSZ: Zrínyi kiadó, Budapest 1993.
- Csonkaréti Károly: Az OSZTRÁK-MAGYAR MONARCHIA HADITENGERÉSZETE,
Kossuth Kiadó, Budapest 2001.
- Dr. Csonkaréti Károly: CSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI HADIHAJÓK, Hajja és Fiai, Debrecen,
2002.
- Dr. Gáspár Ferencz v. cs. és kir. fregattorvos: A TENGERÉSZET LOVAGKORA
Singer és Wolfner kiadása, Budapest, 1907
- Dr. Gáspár Ferencz v. cs. és kir. fregattorvos: NEGYSZÁZ ÉS HAT VITORLÁVAL
ÉS GŐZZEL, Singer és Wolfner kiadása, Budapest, évszám nélkül
- Greger, René: AUSTRO-HUNGARIAN WARSHIPS OF WORLD WAR I., Ian Allan Ltd.
London, Évszám nélkül.
- <http://www.stile.coventry.ac.uk/cbs/staff/beece/ahnavy.htm>
- JANE'S Fighting SHIPS 1936, Sampson Low. Marston & Co. Ltd. Naval Publishers, London
- Kertész Róbert: HAJÓK ÉS HŐSÖK, Franklin Társulat, Budapest, évszám nélkül
- Koburger Jr. Charles W: THE CENTRAL POWERS ON THE ADRIATIC-SEA, PRAEGER,
Westport, Connecticut. London, évszám nélkül.
- Halpern, Paul G.: THE BATTLE OF THE OTRANTO STRAITS, Indiana University Press,
Bloomington and Indianapolis, 2004.
- Marine, Gestern-Heute: Különböző évfolyamok, Mistelbach, Ausztria.
- Martiny, Nikolaus: BILDDOKUMENTE AUS ÖSTERREICH-UNGARNS SEEKRIEG
1914-1918. I-II. Leytam - Verlag, Graz, 1939.
- Preston, Antony: U-BOATS, Bison Books Ltd. London, 1978.
- Sárhidai Gyula: TENGEREK SZÜRKE FARKASAI, Maecenas, 1989.
- Sokol, Hugo Hans: ÖSTERREICH-UNGARNS SEEKRIEG 1914-1918., Amalthea, Zürich-
Leipzig-Wien, 1935.
- Sokol, A.E.: SEEMACHT ÖSTERREICH, Die Kaiserliche und Königliche Kriegsmarine,
1382-1918. Verlag Fritz Molden, Wien-München- Zürich, 1972.